

gebruik gemaakt van de cardiazolshockkuur en, met de komst van een tweede arts in 1938, ook van de insulinekuur en de electroshockkuur. Het schrijvende verhaal over de eerder vermelde patiënte 'Ans Derks' demonstreert hoe angstwekkend het vooruitzicht van weer een cardiazolkuur kon zijn. Daarnaast verschaffen de verhalen van de religieuze interessante informatie over hun lange dagen en intense gewoog. Hun aantal steeg tot zestig in 1939, tegenover 245 patiënten.

De periode van 1950 tot 1967 was er een van verdergaande professionalisering, differentiatie en, uiteindelijk, fusie. Onder geneesheer-directeur F. J. M. Schmidt werden vanaf 1955 ook lekenverpleegsters aangenomen. Patiënten werden minder dan voorheen ingezet voor werk in het huishouden en de tuin. Daarvoor in de plaats kwamen creatieve en arbeidstherapie onder begeleiding van arbeidstherapeuten. Bovendien bleef het medisch model nog volop van kracht. Een voormalig patiënte vertelt over haar (wederom) angstige ervaringen met de insulinekuur. Voor de religieuze bracht deze periode een versoepeling van de kloosterregel met zich mee. De komst van lekenverpleegsters betekende uiteindelijk ook dat leidinggevende posities als die van afdelingshoofd tevens door leken konden worden vervuld. Zelfs voor mannelijke leken, zoals in 1965 voor een chef-kok, werden in het kader van rationalisering en modernisering de deuren van Sint-Antonius geopend.

Willemsens boek verschaft een boeiend en dankzij de interviews levendig beeld van de geschiedenis van Sint-Antonius. Het is een geschiedenis van glorie en verval van het kloosterleven, van katholieke religieuze en politieke cultuur, en uiteraard van psychiatrische zorg en praktijk. Er is alle reden om uit te zien naar het volgende boek!

Marijke Gijswijt-Hofstra

H. Righart, P. Luykx, ed., *Generatiemix. Leeftijdsgroepen en cultuur* (Amsterdam, Antwerpen: De Arbeiderspers, 1998, 226 blz., f34,90, ISBN 90 295 3508 3).

Werd de Nederlandse samenleving in de eerste helft van deze eeuw bij voorkeur in sociale klassen verdeeld en na de Tweede Wereldoorlog in zuilen, momenteel heeft het onderscheid naar generaties enige populariteit verworven. Daaraan zijn ongetwijfeld de roerige jaren zestig, met hun 'protestgeneratie', tot op zekere hoogte debet, maar de sterk gegroeide interesse in ons land voor het generatieverschijnsel in het algemeen moet toch vooral worden toegeschreven aan de publicaties van de Utrechtse socioloog Henk Becker. Bekend werd met name zijn boek uit 1992, *Generaties en hun kansen*, waarin hij de stelling verdedigt dat het behoren tot een van de door hem beschreven vier generaties bijdraagt tot de mate van slagen of falen in maatschappelijk opzicht.

De hier besproken bundel opstellen vormt de neerslag van een congresdag over het generatieconcept, einde 1996 georganiseerd door de Vereniging voor de geschiedenis van de twintigste eeuw. De bundel wordt geopend met een stuk van Becker, sterk programmatisch en solide van opzet, maar na wat hij eerder schreef over dit onderwerp weinig origineel. De slotbeschouwing is van de redacteuren die eveneens hun sporen op dit gebied hebben verdiend.

Tussen deze polen staan zes bijdragen die zeer diverse onderwerpen behandelen, onder meer afkomstig uit de literatuur-, muziek- en architectuurgeschiedenis. Voorts komen de vrouwenbeweging en de verhouding tussen de generaties in de jaren negentig aan bod.

Het is een aardige bundel opstellen geworden waaruit voor de geïnteresseerde in het generatieverschijnsel veel valt te leren, maar van enige samenhang tussen het gebodene is nauwelijks

sprake. Als het de bedoeling is geweest het generatieschema van Becker te toetsen, dan is dat niet gelukt. Alleen Anneke Ribberink, die de aanzet tot de tweede feministische golf eind jaren zestig behandelt, gaat de confrontatie aan maar komt tot een negatieve conclusie: leden van Beckers zogeheten 'stille generatie' beten in feite het spits af. Verder gaan alleen Righart en Luykx op Beckers stellingen in. Ze blijven opvallend voorzichtig in hun formuleringen — veel vraagtekens — maar hun twijfel aan de houdbaarheid van Beckers standpunten kruipt overal door hun tekst. Ze vrezen voor te veel 'constructie'.

Het minst geslaagd acht ik het korte en weinig zeggende essay van Christien Brinkgreve over de jaren negentig en het relaas van Lutgard Mutsaers over de opeenvolgende rages in de popmuziek. Ze geeft zelf toe dat 'generatie' in deze sector een commercieel bedenkensel is, het afficheren van weer een nieuw genre. Met het historische begrip generatie heeft deze etikettenplakkerij weinig van doen.

De bijdrage van Cor Wagenaar over een scholenstrijd in de architectuur van de jaren zestig is ondanks de wat rommelige opbouw zeker interessant maar het is slechts een van die *cases* zoals die in vrijwel elke tak van kunst en wetenschap van tijd tot tijd zijn te vinden.

Resteren twee bijdragen uit de literatuurhistorische hoek, die niet alleen algemene informatie verschaffen over de opmerkelijke rol van het generatiebegrip in vooral Duitse en Franse literatuurgeschiedenis, maar die ook belangwekkende observaties bevatten. Frans Ruiter komt tot de conclusie dat schrijvers wel kunnen optreden als vertegenwoordigers en woordvoerders van een generatie maar dat de kleine aantallen waarom het altijd gaat, de sociologisch noodzakelijke kwantitatieve bewerking verhinderen.

Zijn suggestie dat beter naar de lezers kan worden gekeken, wordt overgenomen door Wilbert Smulders die onder meer aan de hand van de receptie van de Beweging van Tachtig op zoek gaat naar 'het boek van een generatie' en — voor wat betreft de essayistiek — 'de polemiek van een generatie', aldus gezien door het lezerspubliek. Mooi werk!

Becker besluit zijn opstel met de uitspraak dat hij zich de beoefening van hedendaagse westerse geschiedenis moeilijk zonder aandacht voor generaties kan voorstellen. Righart en Luykx vallen hem op hun voorlaatste pagina bij met de stelling dat aangezien historici zich beroepshalve bezighouden met wat blijft en wat verandert, 'generatie een kernthema voor hen zou moeten zijn'. Onbeantwoord blijft de vraag waarom dat dan zo zelden wordt begrepen. Een professionele blinde vlek of een onhanteerbaar concept?

J. A. A. van Doorn

I. J. Blanken, *Geschiedenis van Philips Electronics N. V.*, IV, *Onder Duits beheer, 1935-1950* (Zaltbommel: Europese bibliotheek, 1997, 411 blz., ISBN 90 288 6450 4).

De oorlogsjaren 1940-1945 vormen het middendeel van de vijftien jaren waaraan Blanken het vierde deel van de Philips-geschiedschrijving heeft gewijd. Maar het zal duidelijk zijn dat de bezettingstijd mentaal het zwaarste weegt en daarom terecht de meeste ruimte in beslag neemt. Niettemin is het opvallend hoezeer in de voorafgaande tijd vanaf 1935 de oorlog een schaduw vooruit werpt en vanaf 1945 tot 1950 de gevolgen ervan worden ondervonden. De periode 1935-1950 is hiermee zinvol afgebakend.

Uit de sterk verbeterde financiële resultaten kan de leiding van de onderneming in 1935 concluderen dat Philips zich aan de omstandigheden van de economische depressie heeft aangepast. De afsluiting van de internationale markt en de belemmeringen van het internationale betalingsverkeer blijven evenwel een negatieve werking uitoefenen. Door de politieke aspec-